

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060201

DOM
2015-10-19
Stockholm

Mål nr
M 3674-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark-och miljödomstolen, dom 2015-03-30 i mål nr M 3123-14,
se bilaga

KLAGANDE

1. C A

2. S A

3. G B

4. E E

5. M H

6. I J

7. P K

8. T K

9. K K

Dok.Id 1229835

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

10. C N

11. F N

12. G R

13. H R

14. E R

15. Å R

16. F S

17. U S

18. G S

19. C-O S

20. M S

Ombud för 1-20: M N

MOTPARTER

1. POG International AB

2. Länsstyrelsen i Östergötlands län

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraftverk vid Slageryd i Vetlanda kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens dom såvitt avser villkor 4 och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

C A m.fl. (klagandena) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen helt eller delvis ska undanröja underinstansernas avgöranden och antingen avslå ansökan eller återförvisa ärendet till länsstyrelsen för ny handläggning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

POG International AB (POG) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. För det fall Mark- och miljööverdomstolen ändrar domen har POG begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska anvisa skärpning av de krav som domstolen finner lämpliga för uppfyllande av gällande miljölagstiftning och praxis.

UTVECKLING AV TALAN I MARK-OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Klagandena har vidhållit vad som anförts i underinstanserna och därutöver gjort i huvudsak följande tillägg och förtydliganden. Av utredningen i målet framgår att buller från de aktuella verken endast kan understiga 40 dB(A) vid närmsta bostadshus genom att ett flertal av de sex verken skruvas ner till mode 3. Några större möjligheter till nedskruvning därutöver finns inte. Mark- och miljödomstolen har i sin dom justerat bullervillkoret från att gränsvärdet ska nås vid bostäder till att gränsvärdet ska nås vid störningskänslig plats. Bedömningen att POG kan nå detta bullervillkor har underinstansen gjort på egen hand utan kompletterande underlag från POG att så är fallet. Klagandena har, som är brukligt på landsbygden, stora tomter och i vissa fall kommer den störningskänsliga platsen att hamna närmare vindkraftverken än den punkt som POG baserat sina tidigare bullerutredningar på. Eftersom det endast krävs en justering av mätpunkten med ett tiotal meter för att bullret ska nå över 40 dB(A), är det inte rimligt att utan ny utredning utgå från att gränsvärdet för buller kan nås. Då det inte är visat att POG kan nå gränsvärdet finns det därför skäl att utreda bullerfrågan ytterligare.

POG bör även undersöka om det finns risk för amplitudmodulerat ljud, vilket innebär att ljudet pulserar periodiskt med ungefär en ljudtopp per sekund. Detta kan uppstå vid interferens mellan flera vindkraftverk och upplevs mest störande vid låg vindhastighet vid marken.

Enligt POG:s fladdermusutredning finns en ynglingskoloni av fladdermöss i det f.d. bostadshuset Västerlund. Enligt Naturvårdsverkets rapport 6467 är bästa skyddet för fladdermöss att undvika dålig etableringsplats för vindkraftverk. Med tanke på närheten till yngelkolonin kan etableringen inte ses som annat än olämplig, i vart fall vad gäller de två södra verken. Tillstånd ska därför inte ges.

Länsstyrelsen har i huvudsak anfört följande. Det har varken framkommit några väsentligt nya uppgifter eller omständigheter som ger anledning att ändra eller upphäva den överklagade domen. Det finns inte skäl att frångå den praxis som gäller för ljud från vindkraftverk men kunskapen om ljud från vindkraftverken behöver fördjupas, t.ex. med avseende på om de beräkningsmodeller och mätmetoder som används idag är tillförlitliga och relevanta för de större anläggningar och högre verken som förekommer. Även när det gäller fråga om amplitudmodulerat ljud kan viss vägledning behövas från centrala myndigheter.

POG har i huvudsak anfört följande. Det finns ingen grund att ifrågasätta de utredningar och rapporter som POG gett in. I miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) har lämnats beräkningar utförda i beräkningsprogrammet WindPro, version 2.8.579. Där redovisas såväl ljudpåverkan vid etablering av de ursprungligt ansökta nio verken, som nu aktuella och av underinstanserna tillståndsgivna sex verken. Vidare har POG redovisat ljudpåverkan vid full drift samt vid full källjudsreduktion avseende de sex verken. Vid full källjudsreduktion uppnåddes ett beräknat ekvivalent buller på närmaste bostad om 37 dB(A). Påståendet att en källjudsreduktion inte är möjlig är direkt felaktigt. I kompletterande handlingar har ÅF Infrastructure beräknat ljudutbredningen på intilliggande bostäder med användning av beräkningsprogrammet Nord2000. Metodiken är kvalitetssäkrad och följer de riktlinjer som Naturvårdsverket gett ut. Beräkningen gjordes för nio verk för att säkerställa att tillståndsgiven anläggning om sex verk klarar gränsvärdena för buller, även vid eventuell tillkomst av

ytterligare tre verk i området. Såväl gränsvärdet för ekvivalent ljud utomhus som lågfrekvent ljud inomhus kommer att innehållas, även med hänsyn till mark- och miljödomstolens villkorsändring. POG har tolkat den överklagade domen som att uteplats och rekreationsyta ska ligga i anslutning till bostaden. En fastighets storlek saknar därför relevans. Miljöbalkens utredningskrav är uppfyllt och det saknas grund att återförvisa målet för ytterligare utredning gällande buller.

Observationen av en yngelkoloni fladdermöss som ska ha påträffats i ett ödehus i Västerlund är inte längre aktuell då markägaren har rivit byggnaden med anledning av byggnadens dåliga skick. Detta tillsammans med områdets generellt dåliga förutsättningar för jakt och dagtillhåll, områdets fåtal arter med individfattiga populationer samt den funna artens, brunlångöra, specifika flygbeteende (lågflygare) gör att det saknas grund för att återförvisa målet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har i målet att ta ställning till om lokaliseringen av vindkraftverken är lämplig med hänsyn till fågel- och fladdermusfaunan, påverkan på landskapsbilden och om verksamheten är förenlig med gällande översiktsplan.

Mark- och miljööverdomstolen har även att ta ställning till om POG har visat att det kan innehålla det av mark- och miljödomstolen formulerade bullervillkoret, samt om bullervillkoret även ska omfatta gränsvärden för amplitudmodulerat ljud.

Inledningsvis instämmer Mark- och miljööverdomstolen i underinstansernas bedömning att det saknas skäl att ifrågasätta verksamhetens tillåtlighet såväl avseende påverkan på fågelfaunan som landskapsbilden. Likaså instämmer domstolen i underinstansernas bedömning att verksamheten är förenlig med gällande översiktsplan.

Mark- och miljööverdomstolen övergår därefter till att pröva om verksamheten medför negativ påverkan på fladdermusfaunan och om bullerutredningen i målet är tillräcklig.

Påverkan på fladdermusfaunan

Av ingiven fladdermusrapport, daterad den 19 augusti 2012, framgår att resultatet av inventeringen av fladdermusfaunan inom etableringsområdet för vindkraftverken visar på få arter med individfattiga populationer på grund av bristen på lämpliga jaktmarker och dagtillhåll (hålträd). De negativa effekterna på fladdermusfaunan förväntas bli försumbar, både vad avser risken för kollision och förlust av biotoper. Inga markerade ledlinjer för migrerande fladdermöss utifrån ett landskapsperspektiv har återfunnits, och området har inte heller funnits fungera som ett parningsområde. Dock har det i samband med inventering under yngelperioden i juli 2012 registrerats förekomst av två arter; brunlångöra och nordfladdermus. Ett relativt stort antal registreringar av brunlångöra indikerade förekomst av en yngelkoloni. Vid manuell kontroll visade sig tillhålllet för yngelkoloni vara en ödegård, Västerlund.

I en senare ingiven kompletterande fladdermusrapport, daterad den 2 oktober 2014, framgår som ett förtydligande att det inte kunnat fastställas att det fanns en yngelkoloni i ödehuset Västerlund. POG har i Mark- och miljööverdomstolen förklarat att ödehuset Västerlund numera är rivet.

Frågan är om fladdermusutredningen i målet är tillräcklig för att kunna konstatera att POG har visat att verksamheten inte kommer att påverka fladdermusfaunan negativt. Av ingivna fladdermusrapporter går det inte att dra någon säker slutsats om det funnits en yngelkoloni i det numera rivna ödehuset Västerlund. Rapporterna visar på få arter med individfattiga populationer. Mot bakgrund av vad som vidare har framkommit i fladdermusrapporterna om bristen på lämpliga jaktmarker och dagtillhåll, liksom avsaknad av markerade ledlinjer bedömer Mark- och miljööverdomstolen utredningen som tillräcklig för att POG ska ha visat att verksamheten inte kommer medföra några risker för fladdermusfaunan och att vindkraftverken i detta hänseende inte är olämpligt lokaliserade.

Bullerutredningen

Av i målet ingiven bullerutredning framgår att bullernivån uppgår till som högst 39,5 dB(A) utomhus vid bostadsfasad, i samband med att flera verk skruvats ner till mode 3.

Mark- och miljödomstolen har som bullervillkor föreskrivit att gränsvärdet 40 dB(A) ska innehållas vid ”störningskänslig plats” vid bostad, och som definition av vad som avses med störningskänslig plats angett uteplats, eller yta om 25 kvm, som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.

Enligt Mark- och miljööverdomstolen är det överklagade bullervillkoret utformat på sådant sätt att det ger utrymme för tolkning i fråga vad som avses med ”störningskänslig plats”. Eftersom klagandena har förklarat att fastigheterna i området är stora, kan det medföra att mätpunkten för en störningskänslig plats kan förläggas betydligt närmare vindkraftverken i jämförelse med den mätpunkt som bullerutredningen bygger på. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att bolaget inte har visat att det har faktiska och tekniska förutsättningar att uppfylla villkoret. Mark- och miljödomstolens dom ska därför upphävas såvitt avser bullervillkoret (villkor 4) och målet återförvisas till domstolen för fortsatt utredning av bullerfrågan.

Sammanfattningsvis bedömer Mark- och miljööverdomstolen i likhet med underinstanserna att verksamheten kan tillåtas då den inte medför någon negativ påverkan på fågel- och fladdermusfaunan eller landskapsbilden och verksamheten är förenlig med översiktsplanen. Mark- och miljödomstolens dom ska dock upphävas såvitt avser bullervillkoret (villkor 4) och målet återförvisas dit för fortsatt utredning i bullerfrågan.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Roger Wikström, tekniska rådet Mikael Schultz samt tf. hovrättsassessorn Charlotte Jansson, referent.

Föredragande har varit Johan Erlandsson.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
4:1

DOM
2015-03-30
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3123-14

KLAGANDEN

1. C A
2. S A
3. G B
4. E E
5. M H
6. I J
7. P K
8. T K
9. K K
10. C N
11. F N
12. G R
13. H R
14. E R
15. Å R
16. F S
17. U S
18. G S
19. C-O S
20. M S

Ombud för 1-20: M N

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen i Jönköpings län

2. Länsstyrelsen i Östergötlands län

3. POG International AB
I

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Östergötlands län beslut den 24 juni 2014 i ärende nr 551-5147-13, se bilaga 1

Dok.Id 315776

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:30 -

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraftverk vid Slageryd i Vetlanda kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på så sätt att villkor 4 ska ges följande lydelse.

4. Den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus vid störningskänslig plats vid bostäder inte överstiga 40 dB(A). Som störningskänslig plats räknas uteplats, eller yta om 25 m², som används för rekreation, vila eller arbete i anslutning till bostäder.

Inte heller får lågfrekvent buller inomhus i bostadsrum på grund av vindkraftsanläggningen överstiga de värden som anges i följande tabell.

Tersband [Hz]	Ljudtrycksnivå, <i>Leq</i> [dB]
31,5	56
40	49
50	43
63	42
80	40
100	38
125	36
160	34
200	32

Den ekvivalenta ljudnivån ska kontrolleras genom närfältsmätningar och beräkningar eller genom immissionsmätningar vid störningskänslig plats (jfr ovan) bostäder. Inom ett år från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras.

Vid mätning av inomhusbuller ska standardiserade mätmetoder användas. Mätning ska ske med stängda fönster men med eventuella ventilationsdon öppna.

Mätning ska ske om beräkning utifrån faktiska uppgifter om källstyrka för vald typ av vindkraftverk visar att det finns risk för att angivna värden skulle kunna överskridas, eller om tillsynsmyndigheten annars finner det erforderligt. Den närmare utformningen av kontrollen ska i sådana fall ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer samt när tillsynsmyndigheten anser att kontroll av ljudnivån är befogad.

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet i övrigt.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Östergötlands län (MPD) beviljade i beslut den 24 juni 2014 POG International AB (bolaget) tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft på fastigheterna X m.fl. i Vetlanda kommun, se bilaga 1.

Beslutet har överklagats av klagande 1-20, se ovan.

YRKANDEN M.M.

Klagandena har yrkat att mark- och miljödomstolen i *första* hand ska undanröja länsstyrelsens beslut och avslå ansökan och i *andra* hand att tillståndet ska kompletteras med villkor för lågfrekvent buller, lämpligen genom att Folkhälsomyndighetens allmänna råd för buller inomhus (FoHMFS 2014:13) tillämpas som begränsningsvärde.

Som skäl för yrkandena har i huvudsak följande angetts.

Landskapsbild och översiktsplan

Vindkraftverken kommer att placeras på en höjdrygg i området och med tanke på verkens totalhöjd om 180 meter kommer de att totalt dominera landskapsbilden. Genom den obligatoriska hindersbelysningen begränsas inte påverkan till dagtid, utan verken kommer att vara väl så störande även nattetid.

Vetlanda kommun har en ”vindbruksplan” i form av ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. I denna delas kommunen upp i områden med klassning A, B och C, enligt vilken C är beteckningen för områden som är olämpliga för vindkraft. I nära anslutning till etableringen i Slageryd ligger ett område som uttryckligen bedöms som olämpligt för vindkraft. Området omfattar den gamla odlingsbygden från Landsbro och vidare söder om Fröderyd. I planen står på sidan 35 att området består av ”Odlingsbyggd med ålderdomlig prägel, utblick längs odlat dalstråk, kyrkor.”

Fåglar

I ärendet finns en fågelinventering utförd av "Pro Natura". Av de fåglar som observerades kan särskilt nämnas bivråk. I utredningen nämns att "flera observationer gjordes i de centrala delarna av området". Utredaren konstaterar även att det i området finns ett flertal "lämpliga boträd" för bivråk. Bivråken är rödlistad i Sverige och upptagen som skyddad i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv. Den har minskat i förekomst under de senaste åren och räknas till kategorin sårbar. Bivråken har även i andra fall varit enda eller bidragande orsaken till att vindkraftsprojekt lagts ner eller avslagits i domstol. Särskilt intressant är därvid mark- och miljödomstolens dom i mål M 2504-13 avseende projektet i Sollerön i Mora kommun. I domen undanröjdes tidigare meddelat tillstånd till etablering av vindkraft med hänvisning till bl.a. förekomst av bivråk. Därtill kan även nämnas att Borås Energi lade ner ett vindkraftsprojekt enbart med hänvisning till förekomst av bivråk (jfr beslut av Borås stad den 25 juni 2013). Förekomsten av bivråk ska innebära att ansökan avslås. Därtill finns det i utredningen uppgift om förekomst av fiskgjuse i området. Även denna rovfågelart är rödlistad och har ett beteende som innebär att den ofta dödas av vindkraft. Därtill finns dokumenterad förekomst av skogshöns.

Sammantaget visar förekomsten av skyddsvärda fågelarter att lokaliseringen inte är lämplig för vindkraft. Det gäller särskilt med tanke på förekomst av bivråk. I vart fall bör man kunna konstatera att det underlag som idag finns inte ska kunna ligga till grund för ett positivt beslut. För att en fågelinventering på området ska kunna godtas bör den utföras över ett helt kalenderår.

Fladdermöss

I ärendet finns en fladdermusutredning med slutsatsen är att fladdermusfaunan visar på få arter med individfattiga populationer. Innehållet i utredningen påvisar dock inte alls individfattiga populationer. Tvärtom visar inventeringen från både juli och augusti på riklig förekomst av fladdermusarten brunlångöra. Enligt utredaren finns det en yngelkoloni av arten i det f.d. bostadshuset. Torpet är numera nedklassat till ekonomibyggnad men ligger endast några hundratal meter från de två vindkraftverken längst i söder. En etablering av vindkraft i direkt anslutning till en yngel-

koloni strider mot artskyddsförordningen och kommer att påverka fladdermössens möjlighet till bl.a. fortplantning i området. Med tanke på närheten till yngelkolonin kan etablering av vindkraft i Slageryd inte ses som annat än olämplig, vilket i alla fall bör gälla för de två verken längst i söder.

Ändrade villkor

Villkoret vad gäller buller ska ändras så att det inkluderar lågfrekvent buller. Ett tillstånd enligt miljöbalken har rättskraft vilket innebär att det är i princip omöjligt att införa nya villkor under tillståndstiden och det är därför oacceptabelt att frågan om lågfrekvent buller inte regleras genom villkor. Visserligen finns det i ärendet en utredning som påstås visa att det inte finns risk för störningar från lågfrekvent buller, men den utredningen bygger på det verk som sökanden använt som exempel i ansökan. Fabrikat kommer inte att väljas innan upphandling sker vilket innebär att man idag inte vet om de verk som uppförs kan ge störningar i form av lågfrekvent buller. Lågfrekvent buller bör därför regleras i villkoren. Det bör också ingå i den kontrollmätning som ska ske efter uppförandet att även C-vägt buller kontrolleras. Vad gäller lågfrekvent buller finns forskning från bl.a. Tyskland och Danmark som visar att det är ett underskattat problem från vindkraftverk. Det är således av stor betydelse att risken inte negligeras i beslutet.

POG International AB har yrkat att mark- och miljödomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut i ärendet och avslå överklagan i dess helhet. Som stöd för yrkandet har i huvudsak följande anförts. Bolaget har genomfört samråd med Länsstyrelsen i Jönköping och länsstyrelsen har framställt de utredningskrav som myndigheten ansett som lämpliga i omfattning för rubricerat ärende. Bolaget har genomfört och redovisat de utredningar som påtalats av länsstyrelsen. Resultaten av genomförda utredningar har ej heller föranlett bolaget att bedöma att ytterligare utredningsbehov föreligger. Bolaget anser sig ha uppfyllt sitt utredningskrav enligt miljöbalken.

Landskapsbild och översiktsplan

Bolaget har låtit den konsult som genomfört landskapsanalysen i Vetlanda kommuns översiktsplan och vindbruksplan särskilt klargöra de överväganden som ligger

till grund för planen och utpekandet av aktuellt område som lämpligt för etablering av vindkraft (område A10) samt de överväganden som ligger till grund för det C-område som ligger väster om etableringsområdet. Vidare har konsulten beskrivit relationen mellan dessa två områden och gjort en bedömning av den landskapsmässiga påverkan på det C-område som ligger väster om etableringsområdet. Slutsatserna har redovisats i ansökningshandlingarna. Slutsatsen i analysen är att etableringen inte på något avgörande sätt skadar de värden som är motivet till att område C4 i vindbruksplanen klassats som ett område olämpligt för vindkraftsetableringar. Bolaget anser att etableringen inte strider mot vare sig översiktsplan och/eller vindbruksplan ur ett landskapsperspektiv.

Fåglar

Bolaget har låtit göra en mycket omfattande inventering i ett område långt utanför etableringsområdet. Inventeringsområdet sträcker sig närmare 1,2 km söder om etableringen och ca 1,8 km norr om etableringen. Inventeraren har förutom egna inventeringar haft kontakt med såväl markägare i området som medlemmar i den lokala fågelklubben för att säkerställa resultaten av sina undersökningar. Bolaget menar därför att den ålagda undersökningsplikten uppfyllt. Sammanfattningsvis konstateras i utredningen att

- Häckfågelfaunan är ordinär för småländska högländet
- Större lekplatser för hönsfåglar saknas i området
- Förlusten av värdefulla habitat i det aktuella området är litet
- I det aktuella området, höglänt terräng utan sjöar och dalgångar, saknas särskilda ledlinjer som skulle kunna samla större mängder flyttande fåglar

Bivråk

Som häckningsbiotop brukar arten välja täta, äldre lövbestånd i södra Sverige. Etableringsytan utgörs av produktionsskog där den dominerande naturtypen är barrskog, främst gran. Även om bivråk har observerats under inventeringen fanns inga tecken som tydde på häckning i området (tydliga par, spelflykt, bobygge, revirrop vid boplats eller ungfåglar). Ej heller har större koncentrationer av bivråk konstaterats i området. Inventeringen ger stöd för att observationerna utgör tillfälliga besö-

kare på näringssök. Sammantaget finns inga tecken i inventeringsrapporten som tyder på att området skulle vara av särskilt skyddsvärde för bivråk. Avseende hänvisning till dom i mål M 2504-13 i MÖD avseende projekt Sollerön menar bolaget att denna dom inte är tillämplig i det aktuella ärendet. Domskälens anger att det i Solleröprojektet förelåg häckande rovfågel, och då särskilt **kungsörn**, inom området, något som inte är aktuellt i detta ärende.

Fiskgjuse

Klagande har felaktigt påstått förekomst av fiskgjuse. Bolaget kan konstatera att inga sådana observationer har gjorts under inventeringen.

Fladdermöss

Inventering har genomförts av mycket erfaren inventerare som konstaterade följande:

- Få arter med individfattiga populationer inom det aktuella området
- Området saknar lämpliga jaktmarker och dagtillhåll (hålträd)
- Området saknar markerade ledlinjer för migrerande fladdermöss genom planeringsområdet.

Bolaget har av inventeraren begärt förtydligande av de uppgifter som tidigare lämnats in i utredningen, vilka bifogas i yttrandet. Enligt förtydliganden kan konstateras att en faktiskt yngelkoloni ej kunnat fastställas samt att den aktuella arten, brunlångöra, har ett flygmönster som gör att etablering ej står i konflikt med fladdermusintresset. Det betyder att även om en mindre yngelkoloni skulle föreligga vid Västerlund så hotas denna inte av etablering i enlighet med beviljat tillstånd.

Lågfrekvent buller

Bolaget har låtit ÅF Infrastructure genomföra beräkningar som inkluderar intelligande projektplaner vid Fröderyd. Detta beräkningar påvisar att anläggningen klarar ställda bullerkrav på såväl A-nivå och C-nivå enligt gällande regelverk och rekommendationer. Bolaget har vidare bett ÅF Infrastructure att kommentera frågan om behov av kontrollmätning av lågfrekvent buller. ÅF Infrastructure konstaterar

att det saknas gällande riktvärde på C-avvägd ljudnivå. Naturvårdsverket har en rekommendation i frågan, vilken även följts i redovisning och bedömningen av ljudnivån på kringliggande bostäder. Slutsatsen av bolagets analyser är att utredningskravet är uppfyllt och att anläggningen uppfyller villkoren i tillståndet och Naturvårdsverket rekommendation avseende C-avvägt ljud. Den typ av vindkraftverk som ska upphandlas har möjlighet till såväl generell källbullerreducering som sektorsvis styrning. Möjlighet till åtgärder efter genomförd kontrollmätning i enlighet med miljötillståndets villkor föreligger därigenom. Bolaget anser att ställda villkor avseende efterkontroll av ljudnivå vid bostäder är tillräckligt för att säkerställa en god boendemiljö.

Bolaget har jämte yttrandet inkommit med ett förtydligande av effekterna på fladdermusfaunan kring den planerade vindkraftsparken vid Fröderyd samt kommentarer om kontroll av lågfrekvent ljud för Slageryd vindkraftpark.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har avstyrkt bifall till överklagandet och anført i huvudsak följande. Fladdermusarten brunlångöra är en lågflygande art och tillhör inte någon av de åtta högsriskarter som pekas ut av Naturvårdsverket. Majoriteten av de fladdermöss som omkommer vid vindkraftverk tillhör någon av högsriskarterna. Även om det finns en yngelkoloni i närheten av planerade vindkraftverk bedöms risken för att brunlångöra ska förolyckas som liten. Platsen för den eventuella yngelkolonin vid huset *Västerlund* berörs inte heller av de planerade anläggningsarbetena. Länsstyrelsen anser inte att det behövs ett villkor för lågfrekvent buller utan bedömer att redovisad utredning av lågfrekvent buller tillsammans med villkor 1 är tillräckligt.

DOMSKÄL

Tillämpliga lagrum framgår av länsstyrelsens beslut.

Klagandena har gjort gällande att lokaliseringen av vindkraftverken är olämplig med hänsyn till fågel- och fladdermusfaunan och eftersom verken helt kommer att dominera landskapsbilden och platsen för etableringen ligger i nära anslutning till

ett område som i kommunens tillägg till översiktsplanen bedöms som olämpligt för vindkraft. Vidare görs gällande att verksamheten skulle medföra olägenheter för närboende på grund av buller och i synnerhet lågfrekvent buller.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning

MPD har i överklagat beslut föreskrivit (villkor 4) att den ekvivalenta ljudnivån från vindkraftsanläggningen får utomhus vid bostäder inte överstiga 40 dB(A). Inom ett år från det att anläggningen tagits i drift ska en kontroll av ljudnivån utföras. En högsta ekvivalent ljudnivå om 40 dB(A) vid bostäder har i praxis bedömts vara godtagbar för att förhindra olägenheter för människors hälsa och miljö uppkommer till följd av vindkraftverksamhet. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 24 januari 2013 i mål nr M 8236-12 ifråga om tillstånd till gruppstation för vindkraftverk bedömt att det inte är nödvändigt med någon marginal till det i praxis vedertagna begränsningsvärdet, dvs. 40 dB(A). Detta gäller under förutsättning att det står klart att det finns faktiska och tekniska möjligheter att efterleva det uppställda villkoret. Det bör noteras att detta avser osäkerheter i beräkningen i ansökningskedet. Frågan om osäkerhet vid mätningar och beräkningar vid villkorskontroll som har åberopats av de klagande är en tillsynsfråga, som det ankommer på bolaget att beakta redan vid slutlig planering av verken. Mark- och miljödomstolen anser inte heller att de osäkerheter och brister i generella modellberäkningar som påtalas i den av klagandena åberopade forskningsrapporten för närvarande har belagts med sådan styrka att de utgör tillräckliga skäl för att återförvisa målet för fortsatt utredning.

Mark- och miljödomstolen anser dock att nuvarande villkorsformulering är ”vid bostäder” alltför vagt uttryckt och kan innebära svårigheter för tillsynsmyndigheten att avgöra efterlevnaden av bullervillkoren. Domstolen finner det rimligt att utomhusbullervärdena ska gälla för just utomhusvistelse. Traditionellt har industribuller reglerats vid tomtgräns till bostäder. Då det i målet inte framgår vad som utgör tomt i de enskilda fallen, framstår en parallell med formuleringen för villkor om störning från rörliga skuggor som mer funktionell. Därigenom, och tillsammans med nedanstående resonemang om villkor för lågfrekvent ljud, konkretiseras också kravet på minimering av intrång och olägenhet enligt 2 kap 6 § miljöbalken. Mark- och mil-

jödomstolen bedömer att bolaget har möjlighet att efterleva det uppställda buller-villkoret efter nämnda justering. Det finns alltså inte skäl att i denna del ändra det överklagade beslutet annat än genom en precisering enligt ovan.

Vad avser frågan om *lågfrekvent buller* gör mark- och miljödomstolen följande bedömning.

Förekomst av lågfrekvent buller kan medföra hälsoeffekter på grund av störd nattsömn, om ljudnivåerna överstiger rekommenderade värden från Folkhälsomyndigheten. Lågfrekvent buller tar sig i större utsträckning in i byggnader än buller med högre frekvenser. Höga bullernivåer med lågfrekvent buller kan då utgöra en olägenhet enligt miljöbalken. Därför är frågan om lågfrekvent buller minst lika viktig som den ekvivalenta ljudnivån, som vanligtvis regleras i vindkraftsmål. Av utredningen i målet framgår att skillnaden mellan A-vägt och C-vägt buller är 20 dB. Det är således enligt Naturvårdsverkets rekommendationer på gränsen till när noggrann mätning bör ske. Mark- och miljödomstolen instämmer därför i klagandens bedömning att det inte är tillräckligt med att detta hanteras genom det allmänna villkoret. Bolaget har inte visat vilka nivåer av lågfrekvent ljud som kan förekomma i aktuellt fall, utan enbart stött sig på generella utlåtanden om förmodad låg risk för störande lågfrekvent buller vid aktuell ekvivalent ljudnivå. Mark- och miljödomstolen bedömer att denna risk inte är så stor att det är avgörande för tillåtligheten, men att det inte kan uteslutas att förhöjda värden för lågfrekvent ljud kan förekomma för vissa typer av vindkraftverk och beroende på förhållandena i immissionspunkten, t.ex. en bostads ljudisoleringssegenskaper. Därför är det rimligt att i villkor även begränsa lågfrekvent ljud till de värden som framgår av Folkhälsomyndighetens allmänna råd FoHMFS 2014:13 om buller inomhus, under vilka nivåer en störning inte betraktas som en olägenhet i miljöbalkens bemärkelse. För att säkerställa innehållandet av begränsningsvärdena kan åtgärder vidtas, t.ex. justering av källstyrka eller bekostande av förbättrad ljudisolerings i hus, samt förebyggande genom val av vindkraftverk som med säkerhet kommer att uppfylla kraven.

Vad avser det överklagade beslutet i övrigt instämmer mark- och miljödomstolen i de bedömningar som miljöprövningsdelegationen gjort. Vad de klagande har anfört föranleder inget annat ställningstagande och överklagandet ska därför avslås i dessa delar.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 20 april 2015.

Jonny Boo

Carl-Philip Jönsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Jonny Boo, ordförande, och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson samt de särskilda ledamöterna Lennart de Maré och Jan Malmström.